

cedunt, confusione conjunctæ sunt : 46) ipsa recta ratio, illas omnino in honestas esse, agnoscit, et 47) eatenus Jeti Romani non male statuerunt, hunc esse incestum juris gentium. *) l. 38. §. 2. D. ad leg. Jul. de adult. quin et 48) in linea collaterali nuptiis inter proximos cognatos cognatasque pudorem impedimento esse, existimarunt, l. 68. D. de ritu nupt.

*) Quum enim natura probare non possit contradictionia, tales vero veræ sint obligationes uxoris et matris, patris et fratri, matri et sorori, quæ in una persona vix consistere sine summa confusione possunt : nec possunt hæ nuptiæ consistere, quibus hi respectus in una eademque persona manifesto confunduntur, veluti in nuptiis Hersili, et Marullæ, de quibus vetus epigramma :

Hersilus hic jaceo, mecum Marulla quiescit :

Quæ soror, et genitrix, quæ mibi sponsa fuit.

Me pater è nata genuit : mibi jungitur illa :

Sic soror et conjux, sic fuit illa parens.

Sunt hæc sane ita comparata, ut et paganis turpia videantur, ex quorum numero Ovidius Metam. X. v. 9.

Myrrham ita loquentem inducit :

Tunc soror nati, genitrixque vocabere fratris?

Nec, quod confundas et iura et nomina, sentis?

Inter collaterales confusio tanta non metuenda, at confusio tamen quedam respectuum et obligationum evitari non potest, si eadem soror, eadem uxor sit. Hinc honestius putamus, has quoque nuptias non permitti, nisi eas absoluta excusat necessitas. Et sic facile reddideris rationem, cur Adami liberi sine incestus crimine inter se contraxerint nuptias, quum incestuosi procul dubio hodie dicendi sint, qui eorum exemplum imitari non dubitarent. Pertinet enim hæc graduum prohibitio ad officia erga alios, quorum ea est natura et indoles, ut, si necessitas ab ipso Deo objiciatur, qualibet sit honesta ratio expediendæ salutis. (Lib. I. §. CLXII. 64.)

§. XLII.

An ritus Quum porro omnes commixtiones extra matrimonium, quippe ad solam explendam libidinem compalemnitatæ, rectæ rationi adversentur, nec aliud legitimum est nuptias genus humanum propagandi medium, quam societas conjugalis : (§. XXXV.) consequens est, 49) ut et

et ipsorum conjugum, et liberorum inde natorum intersit, animum hanc societatem contrahendi signo quadam externo testatum fieri, justamque uxorem à concubina, maritum à stupratore vel concubinario, liberos legitimos ab illegitimis discerni. Quod quum commodius fieri non possit, quam si nuptiæ publicæ et solemniter contrahantur : facile reddideris rationem, 50) cur omnes pæne gentes, certos ritus nuptiales, arbitrarios illos quidem, ast ad declarandum consensum nuptialem, officiaque conjugum significanda idoneos, adhibendos existimarint. *)

*) Nulla pæne fuit gens tam barbara, quæ non ritus quosdam adhibuerit in contrahendis nuptiis, multoque magis gentes humaniores, veluti Hebræi, Græci, Romani hujusmodi solemnitatibus utendum putarunt, de quibus tanto adparatu agunt viri docti, qui antiquitates Hebræorum, Græcorum, Romanorum, aliarumque gentium ex instituto descripserunt, ut propositi immemor esse viderer, si de ritibus illis vel verbum addendum putarem. Id tantum moneo, Romanos, oblangescente paullatim vetere illa disciplina, eo demum devenisse, ut nullum pæne ritum amplius adhiberent, eoque factum esse, ut sæpenusero dubitaretur, justæ uxoris, an concubinæ locum in ædibus teneat femina, idque aliquando ex instrumentis dotalibus, §. ult. Inst. de nupt. aliquando ex ipsa soeminarum conditione qualitateque affectionis esset dijudicandum. l. 24. D. de ritu nupt. l. 31. pr. D. de donat. Quam facile vero supersedissent his quæstionibus, si more majorum certo ritu contraxissent nuptias?

XLIII.

Ad §. 42.

Arbitrarios illos quidem. Hoc est non à natura præscriptos, uti infra notabimus. 186. et hoc sensu de signis locutus est Heinæcius supra §. 138. Hinc provenit etiam ut nos Catholici in faciem Ecclesiæ, proclamationibus præmissis, interveniente demum Parocho, testibusque duobus præsentibus, matrimonium contrahere debeamus, non arbitratu nostro, sed ex sac. Concilii Trident. decisione sess. 24. c. 1.

§. XLIII.

Officia De officiis utriusque conjugis omnia sunt certa et conju-perspicua. Quum enim natura hujus societatis requirat gum mu-consensum, (§. XXXIII. 7.) is vero sine amore ac tua, quæ concordia sperari nequeat: consequens est, 51) ut ex natu-conjuges mutuo amore sese complecti, 52) et non ra pacti modo communem rem familiarem *) communi confluunt. silio administrare et curare, sed et 53) alter alteri pro virili adjumento esse, immo et 54) communem utramque fortunam habere, in primis vero 55) in liberorum educatione ope et consilio se invicem juvare debeant. *)

*) Evidem an communio illa bonorum, mortuo alterutro conjugi, effectum habere, et quanta pars substantia communis superstiti, quanta defuncti heredibus, obvenire debat, vel pactis, vel legibus, definiendum est. Constante tamen matrimonio communia omnia habere conjuges, etiam recta ratio agnoscit. Quum enim socii ob unitatem voluntatis sint una persona, (§. XX. 60.) ac proinde res et jura, quæ ad societatem pertinent, communia habeant: (§. XXI. 63.) manifestum est, idem etiam inter conjuges observandum esse, adeo, ut et Romani, quamvis exsolescente in manum conventione, ab usu recederet illa *κοινωνία ἀπαντῶν χρημάτων καὶ τεχνῶν, omnium bonorum et sacrorum communio*, quam inter conjuges esse voluerat Romulus, teste Dionysio Halicarn. *Antiq. Rom. Lib. II. p. 95.* tamen communem utriusque conjugi bonorum usum esse statuerent *I. 1. D. rer. amot. I. 5. C. de crim. expil. b. red.* Ex quo facile patet, cur Modestinus, retenta veteri definitione, nuptias, quales et sua ætate erant, dixerit conjunctionem maris et feminæ, consortium omnis vitæ, divinique et humani juris communicationem. *I. 1. D. de ritu nupt.*

§. XLIV.

Itemque, Et hæc quidem communia sunt utriusque conjugis officia, quæ ex consensus ac societatis natura pronoalveo fluunt. Ex fine porro matrimonii (§. XXVII. 6.) colligimus, 56) conjuges merito cohabitare: si bique solis 57) invicem corporis usum præbere, adeo-

deoque 58) ab adulteriis, aliisque furtivis impurisque amoribus, abstinere, * 59) liberos pari amore complecti, nec 60) alterum alterius curam et sollicitudinem, qua liberos commode educare cupit, inutili-lem atque infructuosam reddere debere.

*) Sunt, qui hoc officium tantum ad uxorem, non item ad maritum pertinere existimant, ex ea ratione, quod eo neglecto, incertitudo prolis uxori non sit metuenda. Enimvero uti omnino vetita est commixtio, qua fit, ut incerta sit origo sobolis: ita non sequitur, ut licitus sit congressus, ex quo illa incertitudo non sit metuenda. (§. XXXIX. 11.) Vid. Gundlingii diss. *an major à feminis, quam à viris, castitas requiratur.* Nos ex regula principali justitiae naturalis hoc argumentum ducimus: Quod sibi quisque non vult fieri, id nec alteri facere debet. (Lib. I. §. CLXXVII. 6.) At maritus non vult, ut uxor alterum majore amore, quantumvis innoxio, quam se complectatur, vel ulli alii, quam sibi, corporis usuram præbeat: Hinc ad idem officium obstrictus est maritus. Recte itaque Chrysostom. *homil. XIX. in I. Cor. VII. In aliis sit prærogativa viri, non in pudicitia.* Et Greg. Nazianzenus: *πόσις αναιλάς, οὐ αὐλίσσεται; Quo jure exigis, quod non rependi?* Add. Lactant. *Inst. div. VI. 3.* Hieronym. *ad Ocean. et can. 20. Causs. XXXII. quest. V.* Quamvis uxoris impudicitiam fini matrimonii magis, quam viri incastitatem, repugnare, facile largiamur.

§. XLV.

Satis porro manifestum est, imperfectam admolum fore hanc societatem, si tam esset æqualis, ut An mænes neutrum conjugem aliqua negotia communia di- rito in u- rigendi, facultas relinquatur, quia in plerisque con- xore ali- tingere posset, ut in eligendis mediis quam maxime quod dissentirent, adeoque, quam inter duos ne numerus im p e- quidem suffragiorum vincere possit, res non habeat rium sit. exitum. Quamvis vero tunc prudentius consilium præferendum videatur: (Lib. I. §. XCII. *) tamen quia æque incertum futurum esset, uter conjugum magis altero sapiat, merito ad id, quod plerumque sit, attendendum, adeoque 61) marito aliqua prærogativa

concedenda erit circa negotia , quæ ad societatis communis salutem utilitatemque pertinent. *) (§. XXVIII. 8.)

*) Quum enim ad ea omnia obstricti sint conjuges , sine quibus procreatio commodaque educatio sobolis obtineri nequit : (§. XXVIII. 8.) obstricti etiam erunt ad alterutrius prærogativam ferendam , sine qua sperandus non esset in eadem media consensus. Quia vero in societate inter pares prærogativa illa merito debetur prudentiori , ei- que , cui plus oneris incumbit , is vero in societate con- jugali , ut plurimum est maritus : uxor obstricta erit , ad prærogativam mariti ferendam. Martial. Epigr. VIII. 12.

Inferior matrona suo sit , Prisce , marito :

Non aliter fuerint femina virque pares.

Et Plutarch. conjugal. precept. p. 139. Ωστος ἀν φθίγγει δύο ευμάρτυρες λαγόθεοι , τῷ βασιλέος γίνεται τὸ μέλος , ὅντω τὰς απογένεταις ἐν ταῖς οργανώσεσσιν περὶ τὴν αὐτὴν ὑπὸ ἀμφοτίχου ἐνοσούσην ταῦτα περιτίχειαν . Καὶ τοῦτο τὸ ἀρχέτοπον ἡγεμονίαν , οὐ καὶ προσαρτοῦσιν . Sicut quum ruminantur duas consonae vociēs , cantus graviori adscribitur : ita in familia recte instituta omnes res quidem geruntur consensu conjugum , viri tamen vel IMPERIUM vel CONSILII eluctet.

§. XLVI.

Eius in-
doles.

Quum vero ea prærogativa , marito concessa , non nisi ad negotia , quæ ad societatis salutem utilitatemque pertinent , porrigatur : (§. XLV. 61.) consequens est , 62.) ut illa maritalis potestas degenerare non debeat in imperium herile , quale apud barbaros plerosque invaluisse , jam supra observavimus , (§. XL. *) nec adeo 63.) consistere in jure vitæ et necis , quod leges quorundam populorum maritis indulserunt , Gell. X. 23. Tacit. Annal. XIII. 32. Cæs. de bell. Gall. VI. 19. Tacit. de mor. Germ. Cap. XIX. multo- que minus 64.) in jure uxores alis vel vendundi , vel commodandi , à quo more ii populi , apud quos uxores tamquam res in commercio fuerunt , ipsique Romani non abhorruerunt. Plutarch. in Catone p. 770. Tacit. Annal. V. 1. Dio Cass. Hist. Lib. XLVIII. p. 384. sed 65.) in facultate uxorum actiones prudente consilio regendi , 66.) easdem defendendi , 67.) immodestas modice , et pro conjugum conditione et digni-

ni-

nitate castigandi , * (§. XXII. 69.) immo et 68.) ob caussas gravioreas , de quibus paullo post erit di- cendi locus , matrimonio multandi. (§. XXII. 70.)

*) Dico castigationem illam conditioni dignitatique utrius- que conjugis debere accommodari. Quum enim conjuges , tamquam socii , sint veluti una persona : (§. XX. 60.) ignominiosa castigatio uxoris cum ipsius viri ignominia est conjuncta. Quia vero unumquemque decet existimationem suam pro virili conservare : (Lib. 1. §. CLIII. 44.) con- tra officium faciet maritus , si uxorem contra dignitatem tractando , et illius et sui ipsius existimationem lœdit. Unde elegans Germanorum parœmia: *Wer sich die nase abschneidet schandet sein angesicht.* Eleganter virorum hujusmodi imprudentum disciplinam reprehendit Plutarch. in precept. con- jugal. p. 139. Οἱ τοῖς ἴπποις πάντας ἀντὶ συναμπετοῦ ἔτι ἀδινεῖσαν μαλακιαν , ἀλλὰς ἵνατος ἵνατος εἰναι ναι ὑποπτῶν διδάσκοντες ἔτες ἕνοι τὰς λαβίστων ἵνατος γυναικας , δικαίωτες ποιοῖσοι βεβί- τοντες , αλλ' ἵνατας πρινολόγοισιν , ὡς μαλλον ἀγγοὺς ταπεινῶν γυναικῶν . Διὸ δι , δικαίωτες τὸ μέγιστον φυλάττοτε , καὶ τὸ ἀξιωμα τὰς γυναικας , χρῆσθαι τῷ καθίσθι. Qui ob imbecilitatem aut mollitatem non possunt incisiōe in equos , illos condecefaciant , ut se submit- tant , at ingeniculent. Eodem modo quidam , ducendo nobiles et opulentas uxores , non sese meliores reddunt , sed uxores depriment , ut humilis facilius imperare possint : quum oporteat , ra- tione habita , ut magnitudinis in equo , ita DIGNITATIS IN MULIERE , frāno uti.

§. XLVII.

Quia vero hæc prærogativa marito ob præsumptam An id duntaxat majorem prudentiam et onera matrimonii , ei- jus mari- incumbentia , debetur , (§. XLV. *) et sæpe tamen ti pacto contingit , ut virilis animi femina viro ingenii minus mutari perspicacis ; opulentior pauperi , regina privato nu- possit bere cogatur : 69.) omnibus his casibus pacto sibi prærogativam illam stipulari posse feminam , *) ne- mo negaverit , exemplaque docent , 70.) reginas , nup- tas principi , cui nihil in uxor regno imperii est , priores in societate etiam conjugali partes tenere , ni- si 71.) uxor , regni heres , ipsum imperium in mari- tum transcribere malint , sola dignitate contenta.

*) Sic sane quod referunt Aristotel. Polit. V. 11. et Sophocl.

Ttij

in

in *Oedipo Colon.* v. 354. apud Aegyptios uxorem imperare marito, id ex pacto esse, docet Diodor. Sicul. *Biblioth.* I. 27. *De reginae marito*, quæ dici possunt, omnia jam occupavit doctissimus Jo. Philipp. Palthenius dissertatione singulari, edita Gryphisu. MDCCVII. ubi et varia, quæ huc pertinent; pacta dotalia, et natas inde controversias illustres accuratius explicavit. In primis notabilis est exemplum Jacobi Boduelli, *Ducis Orcadum*, qui ducturus Mariam, Scotorum Reginam, conceptis verbis juravit, se nullam in de *præcellentiam*, aut supremi gradus fastigium spectare, sed id unum, ut perinde *Regina*, atque adhuc fecerit, quoad vivet, parere atque inservire Buchanan. *rer. Scot. Hist. Lib.* XVI. p. 674. Ad ea, quæ ex jure divino positivo *Genes.* III. 16. I. Cor. XI. 7. I. Tim. II. 11. Epb. V. 23. *Colos.* III. 18. I. Petr. III. 1. his omnibus opponi solent, plura regessit laudatus Palthenius ibid. §. XXX. sequ. quæ tamen nos, alio plane innixi fundamento, in medio relinquimus.

§. XLVIII.

Quum vero ordinarie maritus priores in societate Mariti connubiali partes teneat: (§. XLV. 61.) non potest officium etiam detrectare officium 72) alendi uxorem et liberos, 73) oneraque matrimonii ferendi: quamvis 74) matrimonii quia communes sunt liberi, communisque rei familiae oneris cura utriusque incumbit, (§. XLIII. 52.) merito et uxor partem istorum onerum, quantum opes ejus ferunt, in se suscipiat, eaque 75) procul dubio sit origo dotum apud Græcos et Romanos, quas et illæ uxores adferebant maritis, quæ ab hereditate parentum non excludebantur. *)

*) Apud reliquias plerasque gentes ideo dotem accipiebant feminæ, ne plane exortes essent bonorum paternorum, quippe alias à successione exclusæ. Idem iis temporibus obtinebat apud Romanos, quibus lex Voconia nondum exoleverat. At dotare tamen Romani solebant filias, etiam antequam lata esset lex Voconia, itemque, ea jam subversa, faciebant, quamvis hereditatem paternam maternamque æqua lance cum fratribus dividerent. Rem omnem eleganter exposuit Jac. Perizon. *dissert. de lege Voconia*, nostris auspiciis recusa Hale MDCCXXII. Hinc ipsi Romanorum jureconsulti dotem ad ferenda matrimonii onera dari, fatentur. I. 7. pr. I. 56. §. 1. l. 76. fin. de jure dor. I. 20. C. eod.

§. XLIX.

Denique quum omnia omittenda sint, quæ matrimonii finem impediunt, (§. XXVIII. 9.) educatio vel liberorum, quæ non minus, quam procreatio eo- rumdem, finis matrimonii est, o perpetuam conjugum indissocietatem requirant: facile patet, 76) ei fini omni- no adversari divertitorum licentiam, qualis apud ple- rasque gentes olim invaluerat. At quia tamen 77) in-

Ad §. 49. At quia tamen intolerabiles. Damnanda merito sunt nonnulla quæ sequebantur cum interpretatione pro lubitu facta ad Mathæi capita in scholio, et in hac editione merito recissa. Nam si licentia ob intolerabile alterutrius conjugis mores, et alias hujusmodi caussas admittatur, nullum conjugium prope erit, quod prætextu hujus causæ dirumpi non possit maximo procreationis, et educationis, simulque societatis humanae dispendio; quorum propagationi, et conservatio- ni cum unice quidem intendat jus naturæ, impossibile est, ut idem divorcium ullo modo permittat, atque consentiat. Unde colligerel licet, neque intolerabiles alterutrius conjugis mores, neque ipsiusmet injuriac ac pervicaciam, neque denique prævaricationem, atque ipsum adulterium, jus discedendi à matrimonio consummato, et perfecto alteri dare, ita ut saltem ei sit facultas ad alias nuptias transeundi. Hoc enim familiarum et societatis humanæ salus et tranquillitas, non minus quam matrimonii pactum finisque, nempe sobolis procreatio, ac levamen, quidquid Protestantes regerant, requirunt. Sed hæc indis- solubitas præterea per Evangelium disserte sancitur ac ordinatur Matth. 5. 32. Quod Deus conjunxit homo non separat juxta interpretationem nostram Catholi- cam. Contraquam si à Protestantibus congesta vale- rent, opus esset dicere, quod meliori conditioni di- missa mulier per adulterium fuisse, quam illa ob aliquam quamcumque caussam juste repudiata: nam il-

tolerabiles alterutrius conjugis mores hunc finem magis impediunt, quam divortium, et 78) socio, cui tam injuriosus socius obtigit, non possit vitio verti, si illum abs se segreget: (§. XXII. 70.) divortium etiam non illicitum censemus, quoties alteruter conjux ita se gerit, ut finis matrimonii obtineri nequeat; divortium vero, uti in notis exponitur.

§. L.

Quid Quamvis vero hæc omnia ipsa recta ratio exigere statuerat in societate conjugali: facile tamen unusquiscum sit que intelligit, 80) unum officium altero magis inde manusve finem *matrimonii* attingere, adeoque 81) non

la denuo nubere absque crimine posset, hæc vero per ipsum Evangeliū nubendo moecharetur. Quæ cum manifesto absurdâ sint, de divina sapientia absque piaculo admitti nequeunt. Non est dubium tamen quod ob morum intolerantiam, ac multo magis ob adulterium unius conjugis, separationem convivitiae, ac quoad thorum, uti dicunt, non solum jus naturæ, sed etiam jus divinum positivum juxta Catholicorum expositionem, et jus Ecclesiasticum, conjugi concedant, atque permittant. Hanc conniventiam æquitas suadet ad scandala, deordinationes, ac majora mala vitanda. Divortium enim duplex est, quoad vinculum conjugale et quo ad cohabitationem, primum in consummato individuum, alterum ex justi causis permisum, ut declaratum extat ab Ecclesia in Concil. Trident. sess. 24. de matrim. v. Covarruv. de matrim. p. 2. c. 2. §. 4. 5. Almaci 2. 2. 17.

Ad §. 50.

Matrimonii minus solemnis species adducit, in quibus utut ritus et publica pacta deficiant, tamen cum sibolis procreationi atque educationi intendant, et legitimo constent consensu vera matrimonia sunt. Triplex quippe est matrimonium, aliud legitimum, quod legitimu solum consensu more infidelium calescit, aliud ratum quod in fide Christi, et solemnri ritu inter-

statim societatem inter masculum et feminam matrimonium esse desinere, si quid per pacta mutetur, niis immo Quamobrem 82) matrimonium, licet imperfectum est, perfectum sine solemnitate, clam, liberorum tamen quæatis? renderorum educandorumque causa, contrahitur, *) 83) nec non cui accedit lex morganatica, immo et 84)

ter Christianos peragitur, aliud consummatum quod carnali copula firmatur. Sed ex his excipi debet concubinus, et Amazonicum seu irregulare coitus gratia et in diem coactum, apud nos enim Catholicos omnino talis conjunctio, quæ sub concubinus nomine venit, reprobatur atque interdictur, quippe credimus, ac sustinemus matrimonium per Evangelium ad sacramenti conditionem, et dignitatem enectum, et qui plane contrarium asserant hæretici censemur: quapropter absque certis solemnitatibus palam coram Ecclesiæ Ministro, et testibus ac indissolubili vinculo conformari nequit v. Covarruv. de matrim. p. 1. c. 4. et p. 2. c. 1. §. 1. Almici. 2. 2. 18. Van Espenjus Eccles. p. 2. t. 12. c. 4. Concil. Trid. sess. 24. Immo sub triplici respectu contemplari potest, sive enim quantum generis humani propagationem, et conservacionem curat, et officium hominis, ac naturæ est, sive quantum familiarum dispensationi, et ordini conductit, et uti contractus civilis, sive institutum humanum, vel denique quantum per novam legem gratiæ quasi sacro, et visibili signo rei invisibilis, et sacræ adsumitur. Ita ut non jure naturæ, nec civiliter tantum, sed juxta jus divinum explicari oportet, et pluribus legibus subjicitur ex mente Div. Thom. lib. 4. contra Gentes c. 78. Heineccius vero hic uti certi Protestantes nude tamquam societatis contractum civilem contemplatur. Unde provenit quod circa ea quæ sunt spiritualia, et religiosa Ministri Religionis de eo cognoscant, verum annexa, et dependentia matrimonii, quæ mere temporalia, et civilia sunt à judece laico disponi, et judicari possunt, et si quid amplius cupis vide Van Espenjus Eccles. p. 2. t. 13. c. 1. per totum.

84) *putatitivam*, de quo singulari dissertatione egit Jo. Nic. Hertius et quamvis 85) in imperantium sit arbitrio, quem hujusmodi conjunctioni effectum in civitate tribuere velint.

*) Huc pertinet matrimonium, quod vocant *mariage de conscience*: immo et concubinatus, qualis apud Romanos obtinuit, de quo plura diximus in *commentario ad legem Jul. et Papiam*, Lib. II. Cap. IV. Neque enim aliter, quam dignitate, ab uxore legitima differebat concubina, quippe cum pellice non confundenda. Unde et *inæquale conjugium* vocatur concubinatus. L. 3. C. de natur. lib. Contra ne imperfeci quidem matrimonii nomen meretur illud, quod *barbare* vocant *ad takacho, amancebado, casato di media carta*, quod ea lege contrahitur, ut vir, prole potitus, feminam illico à se segregare, vel *uxor*, *prægnans*, maritum pro luctu deserere possit, qualia Amazonum matrimonia fuisse, memoriae prodiderunt veteres, quamvis de veritate rei non abs re dubitet Arrianus in expedit. Alexandri M. Lib. VII. p. 191. sequ. Conf. Sam. Petiti Diss. de Amazonibus, et Casp. Sagitt. Exercit. ad Justin. Hist. II. 4. Quid enim hoc aliud est, quam *exire matrimonii causa, nubere divorcii causa?* Seneca de Benef. III. 6. Quid magis adversati dixeris educationi liberorum, quam nuptias contrahentibus profine esse debere, supra monuimus?

C A P U T . III.

De officiis, in Societate parentum et liberorum observandis.

§. LI.

Transi- **E**X conjunctione maris et feminæ, de qua supèrio ad riore capite disseruimus, nascentur LIBERI, qui societas tantisper cum parentibus in societate vivunt, dum tem pa- ipsi novas familias constituant, et è parentum manu rentum potestateque exeant. Quamvis enim liberi, quando in et libe- hoc orbis theatrum prodeunt, nec expresse, nec tacitum, in hanc societatem consentire possint: tamen, rorum. quia et ex præsumto consensu aliquando nasci potest societas, si ex ipsa rei natura, alterum consensisse, judicamus, (§. XVII. 48.) ipsa vero liberorum adhuc in-

infantum conditio requirit, ut cum aliis in societate vivant: (§. eod. *) 1) nihil obstat, quo minus parentes liberosque in eumdem finem, eademque media consentire, adeoque 2) dari SOCIETATEM INTER PARENTES LIBEROSQUE, statuamus. (§. XIV.)

§. LII.

Nimirum, quum liberi, adhuc infantes, immo et pueri atque adolescentes, non sint ea ingenii perspicacia prædicti, ut ipsi vel de alimentis sibi prospiceret, vel, quomodo actiones suas ad rectæ rationis normam componere debeant, dijudicare possint: 3) Deus sane, qui eos existere voluit, etiam aliis curam demandasse, intelligitur, tenellos illos homunculos educandi. Quumque 4) ideo incredibilem amorem erga liberos inseverit parentibus, non solum hominibus, verum etiam brutis animantibus, ut de hoc officio admonerentur, (§. XXVII.) hique præterea sibolis procreandæ educandæ caussa societas inierint, aut saltim hunc finem unice ob oculos habere debuerint: * (§. eod.) consequens est,) ut id officium primario ^{N.} incumbat parenti utrique, adeoque 6) societatis inter parentes et liberos finis non aliud sit, quam COMMODA horum EDUCATIO.

*) Quamvis ergo contingere possit, ut homines diversi sensus non liberorum querendorum, sed solius libidinis causa, congregiantur: tamen ideo hac obligatione non liberantur, quod alium sibi finem proposuerunt. Quum enim omnes impuræ commixtiones extra matrimonium rectæ rationi aduersentur: (§. XXXV.) non refert, quem finem ante oculos habeant parentes, sed quem habere debent, nec in cuiusquam potestate est, juri præceptivo, quod hunc finem statuit, renunciare. (Lib. I. §. XIII.)

§. LIII.

Quia ergo finis hujus societatis est commoda ^{Hæc ob-} bolis procreatæ educatio, (§. LII.) ea vero sine ac- tinerentium directione consistere nequit: consequens est, quit sine 7) ut parentibus liceat liberorum actiones dirigere, potesta- *)